

Sune Berthelsen

Den urbane takt i den moderne storby

Emma Gad 1852-1921

En enkelt Husstand kan synes en Ting af ringe Betydning, men for dem, der forstaa at se, hvad der er under Overfladen, ere Egenskaberne ved det enkelte Hjem et Tal i den mægtige Sum, hvis Helhed udgør Tidens Særpræg og Udvikling. Hvis man ønsker at trænge ind i et Folks Aand, skal man ikke alene søge til de offentlige Forsamlinger eller Forlystelsessteder – man skal gaa til Hjemmene. Og for at gennemføre Reforme og Fremskridt er det ikke nok at gribe Sagen an fra Talerstole og Retssale – man maa begynde i Hjemmene, begynde med Barnet paa Moderens Arm.

Emma Gad: *Vort Hjem* (1903)

Emma Gad, hvis navn i eftertiden ofte med urette er blevet forbundet med forstokket bagstræberi, har betydet umådelig meget for formuleringen af civiliserede omgangsformer for storbyens mange nyttilflyttere efter at Københavns volde faldt i 1853. Betydningen af hendes omfattende projekt er svær at overvurdere.

Gennem de skuespil som hun skrev til Det kongelige Teater revsede hun borgerskabets selvtilstrækkelighed. Hun behandlede ægteskabsinstitutionen, seksualmoralen, facadedyrkelsen i selskabslivet og pappenheimeriet i det politiske liv. Vel gik hun ikke så langt i sine emancipatoriske fordringer som en række af Gennembruddets andre kvindesagsforkæmpere, når hun fremhævede og accepterede, at mandens politiske holdning og offentlige hverv var afgørende for familiens sociale placering. Gad mente dog ikke at Mandens overordnede ansvar var uindskrænket og afviste, at ansvaret skulle forplante sig til hjemmet og den almindelige husførelse. Forstod manden ikke grænserne for magten i ægteskabet, forsvarede Gad skilsmissen som eneste fornuftige løsning. Gads syn på familien kan således ses som et forsvar for det indskrænkede patriarkat.

Som den første fastansatte kvindelige journalist i den danske dagspresse udviklede hun på Politiken livsstils- og forbrugerstoffet. Et arbejde, der bidrog til at italesætte de mange ganske jordnære dagligdags problemer i den moderne storbys husholdning. Det værk, som huskes bedst i dag er vel nok *Takt og Tone – hvordan vi omgaaes* (1918), hvori Gad opstillede en række regler og normer for almindelig civiliseret omgang. Såfremt der opstod usikkerhed blandt byens mange nyttilflyttere (med de

deraf følgende sociale opbrud) om, hvordan et selskab skulle forløbe, var det muligt at støtte sig til de gode råd, der var at finde i bogen.

Hun brugte sin højborgerlige status (hun var gift med kontreadmiral Urban Gad) til at formidle en fordomsfri borgerlig humanitet. Således fungerede hun som fornem repræsentant for Det moderne Gennembrud, idet hun bidrog til at omformulere dannelsen samtidig med, at hun udviste stort socialt engagement.

Vær ikke snobbet

Vær ikke vigtig

Vær ikke underdanig

Vær fordringsfuld overfor Dem selv men ikke overfor andre.

Emma Gads indledningsord til *Takt og tone* (1918)

Af Emma Gad

Et Stridspunkt (skuespil 1888)

Fælles Sag (skuespil 1889)

Sølvbryllup (skuespil 1890)

I veldædigt Øjemed (skuespil 1891)

Tro som Guld (teaterstykke 1893)

Et Forspil (skuespil 1894)

Rørt Vande (skuespil 1895)

Aabent Visir (skuespil 1898)

Gadens Børn (skuespil 1903)

Vort Hjem (håndbog 1903)

Den mystisk Arv (skuespil 1906)

Guldfuglen (skuespil 1908)

Fruens Politik (skuespil 1909)

Takt og Tone – hvordan vi omgaas (håndbog i omgangsformer 1918)

Om Emma Gad

Af den ikke overvældende litteratur om Emma Gad kan nævnes: Susanne Friis' artikel i *Dansk biografisk Leksikon* (1980); Beth Juncker "Emma Gad og Gyrithe Lemche", i *Danske digtere i det 20. århundrede*, bind 1, red. af Torben Brostrøm & Mette Winge (1980); Pil Dahlerups artikel "Der kan ogsaa være Humør i et Pigebarnd". Om psykiske og litterære morskabs-teknikker, med særligt henblik på Freud og Emma Gad", i *Vinduet*, XXXVI, 1 (1982), s.36-45; Pil Dahlerups disputats *Det moderne gennembruds kvinder* (1983); og Bjarne Kildegaards biografi *Fru Emma Gad* (1984); Lynn R. Wikinsons artikel "Feminism, Comedy, and

Theatricality in Turn-of-the-Century Copenhagen. Emma Gad's "Sølvbryllup" and "Den mystiske Arv", i *Edda* (2003), s.352-64.